

Iz intervjua Selme Šogorić, Vjesnik 24. i 25. lipnja 2006.

Žive li i danas Štamparove ideje?

– Da, i to snažnije nego prije desetak godina. Jedna od značajki projekta "Zdrave županije", zakojismonagrađeni, jest jačanje javnozdravstvenih kapaciteta. Danas imamo i više specijalizanata za javno zdravstvo, za razliku od devedesetih kad ih po županijama nije bilo. Županijski su zavodi osnovani tek 1996., a osnaženi su na tragu Štamparova doba upravo u ovom projektu, kao nositelji procjene stanja zdravlja, izrade strateških dokumenata, odabira prioriteta i koordinatori svih aktivnosti.

Kako djeluju na terenu i u kontaktu s praktičnom medicinom?

– Odličan je primjer Istarska županija koja je za projekt "Jedinica za karcinom dojke" kojim se skraćuje vrijeme za dijagnostički postupak, u sklopu "Zdravih županija" također dobila CDC-ovu nagradu. Zavod je bio koordinator, a program ne bi mogao funkcionirati da se nije povezao s istarskim Domom zdravlja i Općom bolnicom u Puli i to kao partner, a ne autoritet odozgo. Na nacionalnoj razini, godinama se pokušava provesti nešto slično, ali bez uspjeha jer nema koordinacijske ustanove koja bi pozivala žene na pregled, ordinacije obiteljske medicine da daju popis onih koje moraju na pregled te bolnice za mamografiju i kliničku obradu.

Tko plaća te aktivnosti?

– Same županije. Odjeli za socijalnu medicinu pri županijskim zavodima, nakon odabira pet prioriternih intervencija za zdravlje, pomažu u provedbi. Tek manji dio, i to vezano uz mamografiju, sufinancira Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje.

Pokazuju li županije volju za to s obzirom na besparicu kad treba sanirati dužne županijske bolnice?

– I te kako. Na primjer, Zagrebačka županija je na početku projekta izdvajala između 100.000 i 150.000, a nakon dvije godine – 600.000 kuna. Očito je prepoznala vrijednost zdravlja, a tako se novac iz županijskih proračuna vraća u zdravstveni sustav ili nevladinom sektoru koji provodi intervencije. Županije su i zakonski obvezane da djelomično financiraju timove socijalne medicine u

zavodima javnog zdravstva. Zahvaljujući projektu, one danas znaju zašto plaćaju te timove, za razliku od vremena kad je to bio veliki problem.

Kakvo je stanje javnog zdravstva u nas u odnosu na razvijene zemlje? Koja nam je od njih uzor?

– Meni je to Velika Britanija čiji sustav poznajem, jer sam se dobrim dijelom tamo školovala za javno zdravstvo. Sredstva za zdravstvo tamo su decentralizirana, a imaju i oko 700 specijalista javnog zdravstva. U Hrvatskoj ih trenutačno imamo možda 30, a trebali bismo najmanje dvostruko više u odnosu na broj stanovnika. No, radimo na tome. Ministarstvo zdravstva u posljednjih nekoliko godina odobrava veći broj specijalizacija.

Kako je javno zdravstvo prošlo u aktualnoj reformi?

– Loše. Naime, djelokrug rada Ministarstva ograničen je već imenom – to je Ministarstvo zdravstva, a ne zdravlja, što nije isto. Trebali bismo imati posebno zdravstvenu politiku, a zdravlje pridružiti drugom resoru ili mu dati ministarstvo. U zemljama Europske unije zdravlje je kao dio zaštite potrošača u nadležnosti ministarstva gospodarstva. Zdravlje je gospodarski fenomen. S bolešljivom nacijom i niskom stopom rođenih nema razvoja.

Što u tom smislu nedostaje reformi?

– Šire fokusiranje. Zdravstveni sustav vječito se reformira iznutra, interventno prema bolesnima, što nema veze s javnim zdravstvom i narodnim zdravljem. Trajno je u fokusu interesa samo petina onog što bi trebalo biti. Režu se troškovi i prava pacijenata umjesto da se definira zdravstvena politika koja će integrirati i interventne sustave drugih ministarstava – socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja, nevladin sektor...

Kakvo je zdravstveno stanje nacije iz perspektive Škole narodnog zdravlja?

– Kvantitativni pokazatelji, broj umrlih, rođenih, pobola..., nisu interpretirani tako da bi oni koji odlučuju razumjeli pravo stanje stvari. Stoga smo u naš projekt uveli kvalitativne pokazatelje i participativne procjene. Tako smo prvu nacionalnu studiju zdravlja imali tek 2003. iz koje smo vidjeli stupanj rizičnog ponašanja, broj pušača, alkoholičara, visokotlakaša... Na temelju tih podataka možemo odrediti nacionalne prioritete. Da smo na pravom putu,

potvrđuje činjenica da su te prioritete prepoznale i sve uključene županije. Primjerice, to su kardiovaskularne bolesti, a nas tu posebno zanima zašto umiru mlađi od 65 godina. Detektirani su i problemi starijih, te obitelji s članom koji ima posebne potrebe.

Što je konkretno nakon toga napravljeno?

– U šest županija, Zagrebačkoj, Krapinsko-zagorskoj, Dubrovačko-neretvanskoj, Istarskoj, Primorsko-goranskoj i Osječko-baranjskoj, koje su pristupile projektu, najprije se građane informiralo o njihovim pravima jer mnogi o njima nisu imali pojma niti su ikoga o tome mogli pitati. Isplivalo je i problem alkoholizma mladih. Očito je da zabrana prodaje alkohola mladima od 18 godina nije dala rezultate, a zakazala je i obiteljska razina. Zbog toga je niz projekata "Zdravog grada" usmjeren na pomoć obitelji. Problem su i visoke stope razvoda. Mladi ulaze u brak nespreni, a posljedica je rast maloljetničke delinkvencije deset godina nakon raspada braka. Za poremećaje u obitelji očito nema prave podrške na pravom mjestu. Trudnički tečajevi trebali bi, primjerice, biti i priprema odgovornog ponašanja prema novom članu. Osim toga, mentalno zdravlje nacije trebalo bi proglasiti prioritarnim društvenim problemom jer su rat i tranzicija ostavili velike tragove. Nije riječ samo o PTSP-u, nego i depresiji, pogotovo među nezaposlenima, te stresu.

Ne bi li škola trebala i politički djelovati?

– To je važna komponenta projekta "Zdravih županija" i javnog zdravstva. Ne zaboravimo da je Štampar bio najuspješniji upravo kad je imao političku moć. Važno je da županije svojim odlukama prate naše projekte, da se daju odgovarajući resursi i strpljivo, bez obzira na mandate, čekaju rezultati. Oni ne dolaze preko noći kao u kampanjama koje su, dokazano, kratkog daha.

Kako u tome mogu sudjelovati građani?

– Neka otvore našu internetsku stranicu www.zdravi-gradovi.com.hr/hrv gdje mogu vidjeti sliku zdravlja svoje županije i što je napravljeno za njihov novac. Mogu djelovati poput grupa za pritisak i podsjetiti na odgovornost svoje lokalne vlasti.

Biserka Lovrić